

Isoveli valvoo espanjan kieltä

Espanjassa kieleen suhtaudutaan intohimolla. Mahtivaltaa käyttää akatemia, joka sovittelee kielisotia ja päättää aksenttimerkeistä.

Johanna Kippo

MADRID. Kielen kehitys ja muovaautuminen ei enää usein tarjoa aihetta meheviin uutisotsikoihin. Mutta Espanjassa kieleen suhtaudutaan sellaisella intohimolla, että oikeakielisyyttä valvova Kuninkaallinen Akatemia RAE on tuosta myrskyn silmässä.

"Välillä saa sammutella tulipaloja", myöntää akatemian johtaja **José Manuel Blecua** (s. 1939).

"Olen rauhan mies. Uskon olevani tyyni palomies."

46 akateemikkoja – kielitieteilijöitä, tieteentekijöitä ja luovia kirjoittajia – kokoontuu istuntoon joka torstai. Luvassa on välillä kiivaita yhteenottoja. Akateemikkoihin kuuluvat muun muassa kirjailijat **Mario Vargas Llosa**, **Arturo Pérez-Reverte** ja **Antonio Muñoz Molina** sekä *El País*-lehden perustaja **Juan Luis Cebrián**.

KIELIVAHDIN tehtävä ei ole näillä leveysasteilla ja tällä historialla vaivaton juttu.

Tämän vuoden toistaiseksi tulisin väittely on käyty kielen roolista sukupuolirakenteiden ylläpitäjänä ja uusintajana. Akatemia hyväksyi täysistunossaan raportin, joka arvos-teli yliopistojen laatimia ohjeita sukupuolten tasa-arvoa lisäävään kielenkäyttöön suurin piirtein humpuukina. Naisasiajärjestöt räjähtivät. Asiaa puitiin sivukaupalla valtakunnanlehdissä

"Espanjalaisten on vaikea ymmärtää, että espanjan kielen keskus ei ole Madridissa."

Välillä akatemialle sateilee kiitosta. Se järjesti hiljattain kaikkien aikojen ensimmäisen kunniatilaisuuden baskinkielelle. Espanjan vähemmistökielten baskin, katalaanin ja gallegon edustajat suitsuttivat, kuinka vihdoinkin oli koittanut aika, jolloin pieniä kieliä oli lakattu pitämästä uhkana Espanjan yhtenäisyydelle.

KULTTUURILAITOKSELLA on mahtava valta. Se johtaa kaikkia espanjan kielen valtiollisia akatemioita, jotka yhdessä päättävät oikeinkirjoitusohjeista.

Lehdistö selvittää käskyjä hartaasti ja tiedottaa, kun akatemia on päättänyt esimerkiksi jonkun aksenttimerkin senassa käyneen turhaksi. Vastalauseet leimahtelevat aina.

Kolombialainen Nobel-kirjailija **Gabriel García Márquez** turhautui kerran niin, että hän vaati koko oikeinkirjoitus-sääntöjen "päästämistä eläkkeelle".

"Ihmisen kauhu kehdestä lähtien", hän julisti muutama vuosi sitten.

García Márquez sai nopeasti kutsun Madridiin tutustumiskäynnille akatemiaan.

"Hänellä tuntui olevan oikein hauskaa", muistaa Blecua.

KUINKA SITTEN huoltaa kieltä, jolla on 450–500 miljoonaa puhujaa Chilestä Yhdysvaltoihin ja Espanjasta Filippiineille?

"Kieli kuuluu kaikille. Yleis-kieli tulee sadoista paikoista, pikkuruisimmistakin, joissa kieltä vaalitaan ja työstetään rakkaudella", Blecua tuumaa.

"Espanjalaisten on vaikea ymmärtää, että espanjan kielen keskus ei ole Madridissa."

Blecuan mukaan menneitä ovat väitellyt siitä, puhutaanko Espanjan Valladolidissa puhtaampaa kieltä kuin Kolumbian Bogotassa vai päin-

vastoin. Ajatusta kielen kehdestä Kastiliassa ja leviämisestä suurvalta-Espanjan imperiumiin pidetään nykyään poliittisena.

IKUISUUSVÄITTELY koskee sitä, ovatko säännöt pakollisia vai joustavia. Voidaanko kieltä ylipäätään säädellä ylhäältäpäin?

Latinalaisessa Amerikassa akatemiaa on syytetty imperiaalistiseksi. Blecua saa vakuutella, ettei entisessä emamaassa olla tyranneja. Mutta kielsodilta ei olla välttytty.

"On uskomatonta, että 2000-luvulla olisi kuunneltava jotain 'kuninkaallista akatemiaa'", meksikolainen *El Universal*-lehti paheksui toissa vuonna suuren espanjan kielen kongressin alla pääkirjoituksessaan.

"Voidaanko kirjoitussääntöjä sanella jostain kokoushuoneesta ulkomailta? Itsenäisyydestään ylpeä maa ei hyväk-

FAKTA

Espanjankielinen maailma

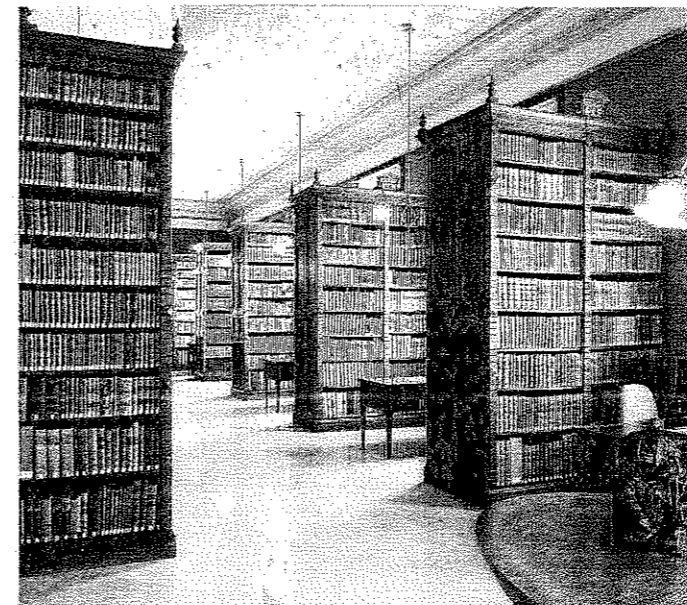
■ Espanjaa (español, castellano eli kastilian kieli) puhutaan virallisena kielenä 21 maassa.

■ Espanjaa puhuu noin 450–500 miljoonaa ihmistä: äidinkielenään noin 360–400 miljoonaa.

■ Latinalainen Amerikka on Brasiliia lukuun ottamatta espanjankielistä.

■ Väkirikkain espanjankielinen maa on Meksiko: noin 111 miljoonaa asukasta; maassa puhutaan myös kymmeniä intiaanikieliä.

■ Espanjaa puhuvien määrä kasvaa nopeasti mm. Yhdysvalloissa. Vuonna 2005 puhujia oli 22,5 miljoonaa Unescon mukaan. HS

Kuninkaallisen akatemian kirjasto on valtava.

syisi sitä. [...] Hyväksyisikö Yhdysvallat sanelua Britannialta englannin käytöstä? Algeria Ranskalta?" lehti ihmetteli.

AKATEMIA sanoo vaalivansa yleisespanjalaisuuden ideaa. "Kirjoitussääntöjen voitto on yhtenäisen espanjalaisen

hengen voitto", filologi **Ángel Rosenblat** julisti vuosikymmeniä sitten.

Kullakin 21 kansallisella akatemialla on yhtäläinen äänioikeus kielipolitiikassa ja akatemian linjauksissa. Muut vanhat siirtomaavallat, kuten Ranska ja Portugali, voisivat Blecuan mielestä ottaa siitä oppia.

"On oltava äärimmäisen herkkiä ja diplomaattisia, jotta Espanja ei näyttäisi määrällävän yhtä kielen variaatiota toisen kustannuksella", Blecua muistuttaa.

Blecuan tehtävänä on nykyaikaistaa laitosta, jota on haukuttu autoritääriseksi, muinaisaikaiseksi ja kadumiehestä etäännyneeksi.

JUHLALLISESSA rakennuksessa Madridin arvopaikalla entisillä kuninkaan mailla Retiropuiston ja Pradon taidemuseon naapurissa ei jää hämäräksi, että akatemian juuret ovat

Espanjan taiteen kultakaudessa ja renessanssikirjailijoiden teoksissa.

Istunnoissa kukin akateemikko asettuu istuntosalissa oman aakkoskirjaimensa osoittamalle paikalle. Tilaisuus alkaa latinankielisillä rukouksilla, joita luettiin jo 1700-luvulla.

Ei ehkä mikään ihme, että uudissana pääsee RAE:n sanakirjaan vasta oltuaan vuosikymmenen käytössä.

BRITANNIAN vapaamielisyys taitaisi olla täällä ennenkuulumatonta. Englannin kielen auktoriteetti Oxford English Dictionary hyväksyi viime vuonna sivuilleen verkko- ja tekstiviestiajan symbolit OMG eli Oh My God (voi luoja) ja LOL eli Laugh Out Loud (nauraa remakasti).

Mukaan pääsi jopa rakkauten sydänsymboli ääneen lausumattomana ilmauksena rakastaa-verbistä.